

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 388

**Teoria rachunkowości,
sprawozdawczość i analiza finansowa**

Redaktor naukowy
Bartłomiej Nita

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Hanna Jurek
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.p

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-505-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Teoria i wyzwania rachunkowości

Ewa Wiktoria Babuška: Badania naukowe w rachunkowości	15
Halina Buk: Typologia i wycena przychodów z tytułu niestandardowych relacji z klientami	23
Małgorzata Cieciora: Behawioralne aspekty rachunkowości we współczesnej gospodarce – zarys problemu	32
Beata Dratwińska-Kania: Teoretyczne problemy sprawozdawania o ryzyku	41
Dawid Garstecki: Czy rachunkowość społecznej odpowiedzialności zasługuje na miano paradygmatu?.....	49
Waldemar Gos: Nauka rachunkowości – głos w dyskusji.....	57
Wojciech Hasik: Koncepcyjne i społeczne determinanty sądów etycznych w rachunkowości w Polsce	68
Marcin Jędrzejczyk: Wyzwania współczesnej rachunkowości w zakresie translacji wartości ekonomicznych.....	77
Krzysztof Jonas, Katarzyna Świetła: E-usługi w rachunkowości na przykładzie internetowych biur rachunkowych	87
Katarzyna Klimczak, Anna Wachowicz: Studium przypadku jako metoda badawcza w nauce rachunkowości – analiza metodologiczna przykładowych zastosowań	95
Joanna Koczar: Ewolucja polityki rachunkowości w praktyce gospodarczej Federacji Rosyjskiej.....	107
Alina Kozarkiewicz: Kreatywność: nowe wyzwanie badawcze dla współczesnej rachunkowości	115
Mirosława Kwiecień: Dylematy współczesnej rachunkowości.....	123
Tomasz Lewandowski: Mniej więcej dobrze czy dokładnie źle – przydatność informacji w systemie rachunkowości	137
Wojciech A. Nowak: Ku standaryzacji rachunkowości sektora publicznego w Unii Europejskiej	148
Marcin Osikowicz: Rachunkowość jednostek mikro według ustawy o rachunkowości	159
Piotr Szczypa: Nauczanie rachunkowości – współczesne uwarunkowania i dylematy	167
Anna Szychta: Pozytywna teoria rachunkowości jako koncepcja głównego nurtu badawczego	176

Joanna Zuchewicz: Współczesne determinanty rozwoju rachunkowości	189
---	-----

Część 2. Sprawozdawczość

Dorota Adamek-Hyska: Funkcja sprawozdawcza rachunkowości jednostki samorządu terytorialnego	201
Anna Balicka: Wskaźniki środowiskowe w zewnętrznej sprawozdawczości środowiskowej	212
Katarzyna Bareja: Aktywa niematerialne a priorytet w sprawozdawczości finansowej.....	221
Kinga Bauer: Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej w postępowaniu upadłościowym.....	229
Stanisław Hońko: Nadmiar informacji w sprawozdaniu finansowym – możliwe kierunki reform.....	238
Angelika Kaczmarczyk: Sprawozdawczość finansowa jednostek mikro w aspekcie zasady wiernego i rzetelnego obrazu.....	246
Mariusz Karwowski: Model biznesu jako nowe wyzwanie sprawozdawczości zewnętrznej.....	255
Katarzyna Kostyk-Siekierska: Polityka rachunkowości, wartości szacunkowe oraz błędy z lat ubiegłych w świetle proponowanych i wprowadzonych zmian w KSR nr 7.....	263
Grzegorz Lew: Propozycja rozszerzenia zakresu opinii i raportu z badania sprawozdania finansowego.....	276
Bartłomiej Nita: Sprawozdawczość segmentowa jako przejaw konwergencji rachunkowości finansowej i rachunkowości zarządczej.....	285
Józef Pfaff: Sprawozdawczość z badania ustawowego jednostek zainteresowania publicznego – ocena proponowanych kierunków zmian	295
Katarzyna Piotrowska: Proces innowacyjny w aspekcie aktywów kompetencyjnych.....	304
Lucyna Poniatowska: Zmiany w sprawozdawczości finansowej w regulacjach ustawy o rachunkowości	314
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Segmenty operacyjne w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych – porównywalność czy różnorodność informacji	322
Paweł Rumniak: Consolidated reporting – beyond financial statements.....	331
Agnieszka Tłaczala: Prezentacja oraz ujawnianie informacji finansowych – zmiany w MSSF	349

Część 3. Analiza finansowa

Małgorzata Cygańska: Wykorzystanie analizy finansowej do oceny rentowności szpitali – wybrane problemy	363
Beata Iwasieczko: Analiza finansowa w organizacji inteligentnej.....	373
Magdalena Kowalczyk: Kierunki rozwoju analizy finansowej i strategicznej w jednostkach samorządu terytorialnego.....	381
Piotr Oleksyk: Wykorzystanie narzędzi analizy finansowej w planowaniu finansowym jednostek samorządu terytorialnego	389

Summaries

Part 1. Theory and accounting challenges

Ewa Wiktoria Babuška: Research in financial accounting	15
Halina Buk: Typology and revenue valuation from nonconventional transactions with customers	23
Małgorzata Ciecziura: Behavioral aspects of accounting in today's economy – an outline of the problem	32
Beata Dratwińska-Kania: Theoretical problem of a report on risk.....	41
Dawid Garstecki: Can social responsible accounting be called a paradigm?	49
Waldemar Gos: Accounting science – a say in the discussion	57
Wojciech Hasik: Conceptual and social determinants of ethical judgment in accounting – Polish perspective	68
Marcin Jędrzejczyk: Contemporary accounting challenges in the field of economic value translation	77
Krzysztof Jonas, Katarzyna Świetła: E-services in accounting	87
Katarzyna Klimczak, Anna Wachowicz: Case study as a research method in accounting – methodological analysis of selected applications	95
Joanna Koczar: Evolution of accounting policy in the economic practice of the Russian Federation.....	107
Alina Kozarkiewicz: Creativity: new challenge for research in contemporary accounting.....	115
Mirosława Kwiecień: Dilemmas of contemporary accounting	123
Tomasz Lewandowski: About well or exactly wrong – usefulness (suitability) of information in accounting system	137
Wojciech A. Nowak: Public sector accounting in the European Union: towards standardization.....	148
Narcin Osikowicz: Accounting of micro units based on the Accounting Act	159

Piotr Szczypa: Accounting teaching and contemporary conditions and dilemmas.....	167
Anna Szycha: Positive accounting theory as the main stream accounting research concept	176
Joanna Zuchewicz: Contemporary determinants in the development of accounting	189

Part 2. Reporting

Dorota Adamek_Hyska: Reporting function of accounting in a territorial self-government unit.....	201
Anna Balicka: Environmental indicators of external environmental reporting	212
Katarzyna Bareja: Intangible assets and the priority in financial statements	221
Kinga Bauer: Financial reporting trends in insolvency proceedings	229
Stanisław Hońko: Excess of information in the financial statements – possible directions for reform.....	238
Angelika Kaczmarczyk: Micro units reporting in the context of true and fair view.....	246
Mariusz Karwowski: Business model as a new challenge of external reporting	255
Katarzyna Kostyk-Siekierska: Accounting policies, estimates and errors from previous years in the light of the proposed and introduced changes in the National Accounting Standard No. 7.....	263
Grzegorz Lew: Proposal for extending the scope of opinion and report on the financial statements	276
Bartłomiej Nita: Segment reporting as the manifestation of the convergence of financial accounting and management accounting	285
Józef Pfaff: Reporting in the statutory audits of public interest entities – assessment of the proposed changes.....	295
Katarzyna Piotrowska: Innovation process in the aspect of competence assets.....	304
Lucyna Poniatowska: Changes in financial reporting in the regulations of the Accounting Act.....	314
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Operating segments in the financial statements of public companies – comparability or diversity of information	322
Paweł Rumniak: Skonsolidowane raportowanie – wychodząc poza raportowanie finansowe	331
Agnieszka Tłaczała: Presentation and disclosure of financial information – changes in IFRS.....	349

Part 3. Financial analysis

Małgorzata Cygańska: The usage of financial analysis to evaluate the hospitals financial performance – selected problems	363
Beata Iwasieczko: Financial analysis in intelligent organization.....	373
Magdalena Kowalczyk: Trends in development of financial and strategic analysis in local government units	381
Piotr Oleksyk: Adoption of financial analysis tools in financial planning of local government units	389

Beata Dratwińska-Kania

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

e-mail: beatakania@ue.katowice.pl

TEORETYCZNE PROBLEMY SPRAWOZDAWANIA O RYZYKU

THEORETICAL PROBLEMS OF A REPORT ON RISK

DOI: 10.15611/pn.2015.388.04

Streszczenie: Artykuł został poświęcony analizie i krytyce obowiązków informacyjnych (sprawozdawczych) dotyczących ryzyka w rachunkowości. Celem artykułu jest wskazanie koncepcji informacji sprawozdawczej o ryzyku oraz analiza i krytyka przyjętych rozwiązań formalnoprawnych rachunkowości w zakresie obowiązków informacyjnych o ryzyku.

Słowa kluczowe: ryzyko w rachunkowości, sprawozdawczość.

Summary: The article is focused on the analysis and criticism of information about the risk in accounting. This article aims to identify the concept of risk information reporting and analysis and criticism of accepted legal accounting arrangements on the ground of information obligations about the risks.

Keywords: risk in accounting, reporting.

1. Wstęp

Wraz z otwarciem się rachunkowości na informacje pochodzące z rynku, w szczególności z wprowadzeniem do sprawozdawczości finansowej modelu (kategorii) wartości godziwej, wprowadzono także informacje, z którymi związane jest i z których wynika ryzyko, będące do tej pory w większości przypadków poza zakresem obowiązkowej sprawozdawczości finansowej. Podczas gdy w rachunkowości dominował koszt historyczny, niektóre rodzaje ryzyka nie były odzwierciedlane w obowiązkach sprawozdawczych przedsiębiorstw, można więc powiedzieć, że księgowi nie byli szczególnie odpowiedzialni, czy też nie byli rozliczani z przekazywanych informacji o ryzyku, na przykład o ryzyku rynkowym. Przedstawiane informacje sprawozdawcze obejmowała inna konwencja rachunkowości, którą akceptowali również potencjalni użytkownicy sprawozdań finansowych. Obecnie w regulacjach międzynarodowych rachunkowości, ale także regulacjach krajowych,

mamy rozwiązania sprawozdawcze, które mają odzwierciedlić wartość rynkową, wartość bieżącą z uwzględnieniem właściwej stopy dyskontowej, wartość realizacji czy nawet ryzyko, np. stopy procentowej, zmiany cen akcji, walutowe i inne. Wraz z tak sprawozdawanymi informacjami wprowadzono do zakresu rachunkowości ryzyko, które nieodłącznie związane jest z produktami rynkowymi, o których zaczęliśmy inaczej sprawozdawać.

Należy więc postawić wyraźne pytanie, czy, albo raczej na ile księgowy i audytor pozostaje odpowiedzialny za rzetelne informowanie o ryzyku, które jest ujmowane (być może czasem przypadkowo) w poszczególnych pozycjach sprawozdania finansowego? Problem ten pięknie ujęła pani profesor A. Kamela-Sowińska: „pod rządami MSR rachunkowość przestaje być nauką i praktyką rzetelnego pomiaru. Staje się natomiast nauką starannego działania. W rezultacie ryzyko w księgowości wzrosło. Księgowy zaczyna przypominać prawnika, bo dla tego drugiego wierność procedurze jest ważniejsza od wierności wyniku. Tymczasem procedura ma wartość służebną – ma doprowadzić do wyniku” [Kamela-Sowińska 2013, s. 322-323].

Pytanie to wydaje się więc zasadne przynajmniej z dwóch powodów. Po pierwsze, mamy już konkretne wymogi sprawozdawcze oraz z zakresu rewizji finansowej w tym zakresie, możemy zatem przyjąć, że podjęliśmy się sprawozdawania o ryzyku. Po drugie, informowanie o ryzyku nie przyjęło do tej pory żadnych z konkretnych, przemyślanych metodycznie, a być może nawet metodologicznie form. Zakres obowiązkowej sprawozdawczości o ryzyku nie pozwala na precyzyjną ocenę tego ryzyka w żadnych z teoretycznie przyjętych w finansach kanonów. Jest to na razie zbiór luźno określonych, słabo powiązanych i niezbyt porównywalnych, w związku z tym mało użytecznych informacji zawartych przy omawianiu poszczególnych kategorii tematycznych objętych Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF), a zatem stosowanie wymogów sprawozdawczych o ryzyku rzadko kiedy właściwie oddaje kategorię ryzyka i sposoby zarządzania nim. Zaznaczyć także należy, że w rachunkowości nie przyjęto innej definicji ryzyka niż ta, którą posługują się finansiści (ekonomiści), a w zasadzie wśród finansistów do tej pory nie ma zgody co do jednej definicji ryzyka.

Postawione pytanie można pogłębić dalej, nie tylko w jaki sposób sprawozdawać o ryzyku, ale także w jaki sposób dokonywać oceny rzetelności takich raportów, jeżeli przyjęte za podstawę regulacje prawne nie oddają właściwie kategorii ryzyka? Czy możemy przyjąć, że podmiot prawidłowo sprawozdaje o ryzyku, jeżeli przestrzega szczegółowych wytycznych MSSF? W jaki sposób zrewidować, czy w odniesieniu do informacji o ryzyku podstawowe cechy jakościowe informacji kreowanej przez rachunkowość, a więc przydatność i wierność prezentacji [Gierusz 2013, s. 563] zostały zachowane? Nasuwają się także inne, bardziej szczegółowe pytania i wątpliwości:

- Jak integrować pluralistyczne informacje i oceny ryzyka, zwłaszcza w organizacjach objętych grupą kapitałową?

- Czy brak precyzyjnych uregulowań w sprawie informowania o ryzyku zdyskredytuje zasadność i użyteczność informacji sprawozdawczych o ryzyku?
- Gdzie leży granica między finansami a rachunkowością (czy finanse „wdarły się” na tereny zarezerwowane dla rachunkowości, czy też finansiści zostali uzależnieni od księgowych sporządzających sprawozdanie finansowe w obecnie obowiązującym modelu sprawozdawczym)?
- Czy rachunkowość powinna przyjąć ciężar odpowiedzialności sprawozdawania o ryzyku?

W rozważaniach czyni się optymistyczne założenie podjęcia przez rachunkowość wyzwania informowania o ryzyku, co może potwierdzić pogląd pani profesor M. Kwiecień: „służby finansowo-księgowe muszą <<wyjść>> z izolacji organizacyjnej – wynika to bowiem z konieczności współpracy z kadrami menadżerską, współcześnie praktyka gospodarcza zdaje się coraz wyraźniej potwierdzać zasadność tej współpracy” [Kwiecień 2013, s. 344].

Artykuł jest poświęcony analizie i krytyce obowiązków informacyjnych dotyczących ryzyka w rachunkowości, przy czym część postawionych pytań (zagadnień) jest pozostawiona pod dyskusję środowiskową. Celem artykułu jest zaś wskazanie koncepcji sprawozdawania o ryzyku od strony teoretycznej, a także analiza krytyczna przyjętych rozwiązań formalnoprawnych w zakresie obowiązkowych informacji o ryzyku.

2. Informacja o ryzyku jako przedmiot badań

Z perspektywy rachunkowości problemem o podstawowym znaczeniu jest to, że pogląd na temat ryzyka podejmowanego przez organizację może być łatwo zmanipulowany poprzez odpowiednio dobrany sposób jego przedstawienia. Przyjęte definitywnie przez nauki ścisłe oraz dziedzinę finansów rozumienie ryzyka jako konkretnej liczby (prawdopodobieństwo straty, strata z zadaniem prawdopodobieństwem) jest dla sprawozdawczości finansowej dużym wyzwaniem. Na pierwszy plan wysuwa się od razu stwierdzenie, że szacowanie i sprawozdawanie ryzyka wyrażone jako jedna liczba może być nieefektywnym wysiłkiem wobec różnorodności zasad i praktyk informacyjnych oraz pojawienia się bardziej liberalnej polityki rachunkowości w wymiarze międzynarodowym. Tak różnorodnie sporządzona baza informacyjna może stać się podstawą, na gruncie której zbudowany zostanie profil ryzyka organizacji zbyt odbiegający od rzeczywistych procesów. Informowanie o ryzyku powinno więc się rozpocząć od przeglądu rodzajowej identyfikacji indywidualnych zagrożeń, które przy dalszej obróbce mogą być agregowane w inne zbiory informacyjne.

Dzięki identyfikacji potrzeb informacyjnych związanych z analizą ryzyka możemy wyodrębnić następujące obszary zadaniowe informacji dotyczących ryzyka [Dratwińska-Kania 2007, s. 65-76]:

- potencjalne zagrożenia klasyfikowane rodzajowo wraz z ich analizą zintegrowaną, uwzględniającą element kompensacji ryzyka oraz dopuszczalne normy ryzyka; analiza ta powinna być prowadzona dla wybranych charakterystyk, np. z zadaniem prawdopodobieństwem, ze wskazaniem maksymalnego i minimalnego wiarygodnego przypadku czy też uwzględnieniem wariantów: najbardziej prawdopodobnego, najmniej prawdopodobnego, średnio prawdopodobnego;
- skutki realizacji ryzyka (zazwyczaj jako skutki dla wyniku finansowego, przepływów pieniężnych oraz wyceny bilansowej aktywów i pasywów); optymalne byłoby prezentowanie skutków realizacji ryzyka analogicznie do dokonanej prezentacji potencjalnych zagrożeń;
- instrumenty ochraniające przed ryzykiem, zarówno te o charakterze realnym (np. instrumenty pochodne o charakterze ochraniającym przed ryzykiem), jak i instrumenty księgowo w postaci rezerw, kapitałów rezerwowych oraz odpisów aktualizujących, które mają doraźne zastosowanie w przesuwaniu (adekwatnym ujmowaniu) skutków ryzyka w sprawozdaniu finansowym, nie wpływają zaś na przyczyny występowania skutków realizacji ryzyka.

Jeżeli przybliżyć zaś teoretycznie metodykę informowania o ryzyku oraz o zmianach ryzyka, to należałoby się wzorować na następujących porównaniach:

- takie samo ryzyko w dwóch różnych okresach przy tych samych ograniczeniach polityki rachunkowości, co można wyrazić za pomocą określenia: ryzyko związane z x wynosi około $y\%$ mniej niż z lat temu,
- porównanie szacunków tego samego rodzaju ryzyka w różnych lokalizacjach organizacyjnych przy porównywalnej polityce rachunkowości, na podstawie którego możemy dokonać oceny np., że największe problemy związane z ryzykiem x odnotowano w miejscu A, podczas gdy w miejscu B ryzyko x wynosi $y\%$ tego, co w miejscu A,
- różne oszacowania tego samego ryzyka, co można wyrazić słowami: najlepsze oszacowanie ryzyka wynosi x , podczas gdy najgorsze szacunki tego samego ryzyka wynoszą y ,
- porównanie ryzyka z obowiązującym w organizacji standardem: narażenie na x jest znacznie niższe niż organ y uważa za bezpieczne,
- porównawcze zestawienie poszczególnych rodzajów ryzyka w danych jednostkach organizacyjnych, co można wyrazić stwierdzeniem: w jednostce organizacyjnej a ryzyko z wynosi x , a ryzyko w wynosi y , natomiast w jednostce organizacyjnej b ryzyko z wynosi k , ryzyko w zaś wynosi r ,
- osądy na temat przewodnictwa w zarządzaniu ryzykiem przez poszczególne jednostki organizacyjne, co można określić w słowach: najlepiej z ryzykiem x radzi sobie jednostka organizacyjna a , najslabiej z ryzykiem x radzi sobie jednostka organizacyjna b ,
- identyfikacja najlepszego profilu ryzyka jednostek organizacyjnych, a więc stwierdzenie, z którym co do rodzaju ryzykiem dana jednostka najlepiej sobie radzi,

- porównanie ryzyka z jednego źródła, mającego szczególnie negatywny wpływ, z ryzykiem ze wszystkich źródeł o takim samym negatywnym skutku, co można wyrazić jako: ryzyko w stosunku do a na skutek działania x wynosi około $y\%$ ryzyka w stosunku do a w tej organizacji,
- ryzyko zawarte w opcjach alternatywnych rozwiązań, o którym można powiedzieć, że ryzyko związane z opcją x wynosi a , a z opcją y wynosi b ,
- ryzyko zrobienia czegoś versus ryzyko niezrobienia tego, co można wyrazić za pomocą stwierdzenia, że jeżeli aktywność a zostanie wdrożona, ryzyko wyniesie x , jeżeli zaś dana aktywność nie dojdzie do skutku, ryzyko wyniesie y .

3. Krytyka przyjętych zasad sprawozdawania o ryzyku

Należy zauważyć, że obowiązujące zasady informowania o ryzyku nie mieszczą się w żadnych wskazanych wcześniej metodycznych kanonach, brak precyzyjnych zaleceń zaś stwarza dość dużą różnorodność sprawozdawczą przedsiębiorstw w tym zakresie. Wytyczne MSSF nie są precyzyjnie określone co do tego, jaki model sprawozdawania o ryzyku uznać za obowiązujący, zawierają tylko obowiązki ujawnień szeregu przypadkowo zestawianych danych o charakterze ilościowym i jakościowym.

Wśród mankamentów przyjętych zasad sprawozdawania o ryzyku na pierwszy plan wysuwa się niedopasowanie metodyczne, występujące zarówno między standardami, jak i w kwestiach definicyjnych między zasadami rachunkowości a stosowanymi przez menedżerów zasadami zarządzania ryzykiem.

Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej kładą nacisk na ustalenie wartości bilansowej, w tym wartości godziwej, przepływy pieniężne, rezerwy i odpisy aktualizujące oraz szczególne zasady rachunkowości zabezpieczeń, tak więc te informacje powstają jako prosta konsekwencja przyjętych zasad w księgach rachunkowych. Natomiast MSSF 7, w którym mamy najwięcej wytycznych co do dodatkowych informacji o ryzyku (dodatkowych informacji o instrumentach finansowych), nakazuje informować np. o ryzyku stopy procentowej, ryzyku walutowym, cen akcji itp. Z innych standardów (w szczególności MSSF 32 i MSSF 39) nie wynikają zbyt duże obowiązki informacyjne co do bezpośredniego ujmowania tych rodzajów ryzyka w księgach rachunkowych. MSSF 7 nie podaje precyzyjnie zawartości informacyjnej sprawozdawanych informacji o poszczególnych rodzajach ryzyka (wynika to częściowo z faktu, że pod pojęciem wartości godziwej mogą „się ukrywać” różne metody wyceny, dające odmienne wartości wyjściowe), ponadto informacje o ryzyku mogą nie być odpowiednio zidentyfikowane, luźna forma prezentacji utrudnia czytelność i porównywalność. Ponadto – co jest bardzo istotne w zarządzaniu ryzykiem – brakuje informacji na poziomie zintegrowanym, które uwzględniałyby element kompensacji ryzyka. Można więc stwierdzić, że MSSF nie zawierają precyzyjnych informacji o poszczególnych rodzajach ryzyka ani o ryzyku skompensowanym. W niektórych przypadkach, zwłaszcza w odniesieniu do złożo-

nego ryzyka finansowego lub też informacji o ryzyku na poziomie zintegrowanym czy skompensowanym, zakres obowiązujących ujawnień nie jest szczególnie użyteczny i precyzyjny, przez co księgowy generuje informacje dodatkowe, mogące wprowadzić potencjalnych użytkowników w błąd.

Niedopasowanie metodyczne w kwestiach definicyjnych między zasadami rachunkowości a stosowanymi przez menedżerów zasadami zarządzania ryzykiem, dotyczy m.in. problemu uznawania operacji hedgingowych za operacje zabezpieczające w rachunkowości. Definicja hedgingu w rachunkowości (tzw. rachunkowości zabezpieczeń) jest bardziej restryktywna i różni się od pojęcia hedgingu stosowanego przez finansistów i menedżerów ryzyka (w ujęciu kreatywnej rachunkowości zależność ta jest uznana za pożyteczną). Nie wszystkie więc zawierane przez menedżerów transakcje hedgingowe spełniają kryterium skuteczności zabezpieczenia (przedział 80-125%), w związku z tym sprawozdawanie części operacji hedgingowych ma inny charakter (transakcje te wykazywane są odrębnie jako aktywa finansowe albo zobowiązania finansowe, nie zaś w sposób skompensowany z pozycją bazową). Problem ten pogłębiają dodatkowo ograniczenia (wymogi formalne) związane ze stosowaniem szczególnych zasad rachunkowości zabezpieczeń. Można więc stwierdzić, że sprawozdawana informacja o ryzyku, w szczególności o pozycjach ochraniających (zabezpieczanych przed ryzykiem), skutkach realizacji ryzyka i instrumentach ochraniających, jest niespójna, a ponadto może nie odzwierciedlać wiernie charakteru ryzyka podlegającego ochronie oraz skutków realizacji ryzyka. Informacje na temat ryzyka mogą zostać również zniekształcone w drodze przyjmowanej i zmienianej polityki rachunkowości, zwłaszcza w odniesieniu do przyjmowanego modelu wartości godziwej (jest to jednak temat szeroki, ujmowany w innych opracowaniach).

Należy także podkreślić, że kreatorzy MSSF przyjęli odpowiedzialność za informowanie o ryzyku dotyczącym np. złożonych instrumentów finansowych, praktyka zaś pokazuje, że duża grupa księgowych i audytorów nie jest odpowiednio przeszkolona w zawiłościach zarządzania ryzykiem, w związku z tym nie ma pewności, czy sprawozdawczość dotycząca ryzyka odzwierciedla rzeczywiste zagrożenia, na które wystawiony jest podmiot, czy jest to tylko zbiór różnego rodzaju informacji na różne tematy związane z ryzykiem, kategorii wskazanych przez MSSF, które są słabo zidentyfikowane, mało porównywalne, w wielu przypadkach niezintegrowane oraz nieskompensowane.

4. Zakończenie

Na podstawie przedstawionych rozważań można wyrazić podsumowanie, że w jednakowych warunkach pomiaru ryzyka, co może gwarantować spójna polityka rachunkowości, porównania ryzyka wydają się bardziej użyteczne niż same liczby czy prawdopodobieństwa bezwzględne, do tego jednak konieczna jest właściwa organizacja rachunkowości pod względem generowania informacji na temat ryzyka.

W porównaniach tych należy otworzyć się na powstające wątpliwości związane z różnymi szacunkami ryzyka w postaci chociażby włączenia w analizę różnej oceny przedziału ufności, z którymi łączy się określony szacunek ryzyka. Ponadto najbardziej przydatne wydaje się informowanie o profilu ryzyka opartego na zróżnicowanej perspektywie dla każdej strategii, działania czy jednostki organizacyjnej. Szacowanie oparte na zróżnicowanej perspektywie umożliwia także różne szacunki tego samego ryzyka. Dzieje się tak szczególnie wtedy, gdy ocena ryzyka jest pluralistyczna, ryzyko może być porównywane w kategoriach: najlepszy szacunek ryzyka wynosi x , podczas gdy w najgorszym przypadku ryzyko wynosi y . Najlepiej z ryzykiem x radzi sobie jednostka a przy przedziale ufności z , zaś przy przedziale ufności k najlepiej z ryzykiem radzi sobie jednostka b . W związku z tym możemy dokonać uogólnienia, że ocena ryzyka oraz relacji ryzyko – dochód w poszczególnych jednostkach organizacyjnych może być zróżnicowana, nawet przy spójnej polityce rachunkowości indywidualna ocena jednostek organizacyjnych pod względem zarządzania ryzykiem nie musi pozostawać w sztywnych ramach. Może także się okazać, że konieczna będzie odpowiednia reakcja na zmiany w otoczeniu i przyjęte wytyczne (np. limity ryzyka, procedury postępowania z ryzykiem) muszą zostać zrewidowane. W każdym jednak z przypadków indywidualnych ocen i szacunków należy mieć na uwadze dwie kluczowe kwestie: po pierwsze, aby organizacja jako całość nie podejmowała ryzyka większego, niż to, któremu jest w stanie sprostać, a także aby w każdym indywidualnym przypadku decyzyjnym mieć na względzie przede wszystkim optymalne wykorzystanie zasobów całej organizacji oraz efektywność ekonomiczną, co związane jest najczęściej także z neoklasyczną teorią ryzyka stanowiącą, że pewny zysk ma większą użyteczność niż zysk o takiej samej wartości, ale podlegający fluktuacji. Ponadto należy pamiętać, że „dywersyfikacja procedur rachunkowości prowadzi do wzrostu liczby kombinacji w ramach polityki rachunkowości przedsiębiorstwa. Dla inwestorów nieprofesjonalnych ważne jest objaśnianie istoty tych możliwości i skutków określonych kombinacji i procedur” [Wędzki 2013, s. 447].

Literatura

- Dratwińska-Kania B., 2007, *Accounting in uncertainty and risk conditions*, Journal of Economics & Management, Vol. 3, The Karol Adamiecki University of Economics in Katowice.
- Gierusz J., 2013, *Zmiany założeń koncepcyjnych Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (1989-2010)*, [w:] Karmańska A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy. Polski sondaż środowiskowy*, Oficyna Ekonomiczna, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Kamela-Sowińska A., 2013, *Czy rachunkowość to już nauka społeczna*, [w:] Karmańska A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy. Polski sondaż środowiskowy*, Oficyna Ekonomiczna, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.

- Kwiecień M., 2013, *Nowe warunki gospodarowania a wyzwania dla rachunkowości i jej paradygmatów*, [w:] Karmańska A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy. Polski sondaż środowiskowy*, Oficyna Ekonomiczna, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Wędzki D., 2013, *Użyteczność w teorii sprawozdania finansowego*, [w:] Karmańska A. (red.), *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy. Polski sondaż środowiskowy*, Oficyna Ekonomiczna, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.